

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»

**Феномен української інтелігенції
в контексті глобальних трансформацій**
(до 60-річчя утворення кафедри філософії й
80-ти річчя утворення кафедри історії і права
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»)

Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної конференції
19–20 квітня 2018 року

Покровськ
ДВНЗ «ДонНТУ»
2018

Рекомендовано до видання Гуманітарною радою
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
(протокол № 4 від 12.04.2018)

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор О. О. Бровко
доктор історичних наук, професор В. М. Докашенко
доктор філософських наук, професор О. М. Юркевич

Відповідальний редактор:

М. О. Нікульчев, д-р богосл. наук, канд. філос. наук, професор.

Редакційна колегія:

І. О. Дмитрик, канд. іст. наук; О. С. Єлякіна, д-р богослов'я, доцент;
М. М. Кабанець, канд. пед. наук, доцент.

Ф42 **Феномен** української інтелігенції в контексті
глобальних трансформацій (до 60-річчя утворення кафедри
філософії й 80-ти річчя утворення кафедри історії і права
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»):
матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Покровськ, ДонНТУ, 19–20 квітня 2018 року) / Вст. сл.
ректор ДВНЗ «ДонНТУ» Ляшок Я. О., відп. ред. проф.
Нікульчев М. О. – Покровськ : ДВНЗ «ДонНТУ», 2018. –
313 с.

Збірник містить матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю утворення кафедри філософії й 80-ти річчю утворення кафедри історії і права. Співорганізаторами конференції виступили ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», кафедра філософії і соціально-політичних дисциплін Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка; кафедра теорії та історії культури Львівського національного університету імені Івана Франка. Авторами збірки є фахівці у галузях філософії, історії філософії, релігієзнавства, історії, культурології, філології, літературознавства – науковці, аспіранти, магістранти та студенти.

Збірник адресований тим, хто займається проблемами ідентифікації української інтелігенції в її філософській та історичній ретроспективах, а також у творчій спадщині українських мислителів, істориків, письменників та видатних громадських діячів різних часових періодів.

© ДВНЗ «Донецький національний
технічний університет»
© Автори статей, 2018

ЗМІСТ

Вступне слово	8
<i>Аляев Г. Е.</i> Преддверье «Вех»: споры об интеллигенции	10
<i>Астахова В. И.</i> Формирование интеллигенции – основополагающая функция высшей школы.....	14
<i>Балабан Д. В., Кречетова В. А.</i> Технічна інтелігенція і стаханівський рух: взаємодія або спротив – питання особистого вибору.....	17
<i>Бекетова А. П., Кречетова В. А.</i> Гуманітарна та технічна інтелігенція: два підходи до ідентифікації і актуальність визначення.....	21
<i>Бистра М. О.</i> Образ учителя у радянському кінематографі періоду Другої світової війни.....	26
<i>Білоножко Є. П.</i> Почути «Іншого» або українська інтелігенція в умовах війни	29
<i>Блащизин О. І., Яценко А. І.</i> Щастя в етичній концепції конкордизму Володимира Винниченка	32
<i>Богданова Т. Є.</i> Українська мова в контексті викладання Історії України	35
<i>Богуненко В. О.</i> Часовоярська династія вчителів Волянських у колективній пам'яті громади малого міста	38
<i>Бороденко О. В.</i> «Человек знания» между «миром большого» и «миром малого» (к вопросу о мифологизации и символизации проблемы)	42
<i>Василевська Т. Е.</i> Місце інтелектуалів в публічному просторі	46
<i>Гедьо А. В.</i> Епістолярій як джерело з історії повсякденності наукової інтелігенції (1917-1932 рр.).....	49
<i>Гончарук В. В., Гончарук В. А.</i> Життя та діяльність Хрисанфа Ящуржинського в історичній ретроспективі	53
<i>Гончарук О. М.</i> Психолого-педагогічні аспекти формування особистості сучасного юриста у вищому навчальному закладі.....	57
<i>Гуцуляк О. Б.</i> Интеллигенция и её цивилизационная миссия	60
<i>Дарморіз О. В.</i> Наука та інтелігенція як концепти соціальної міфології/міфологічної свідомості.....	65
<i>Деркач І. В.</i> Формування комп'ютерної і комунікативної культур майбутнього інженера-програміста у процесі комп'ютерного навчання англійського діалогічного мовлення.....	67

<i>Дідик С. С.</i> Українська інтелігенція у процесі формування органів влади у 1917 – 1918 рр.....	70
<i>Дмитрик І. О.</i> Ставлення ІТП до шахтарських страйків 1989-1990-х рр. (за матеріалами усної історії).....	75
<i>Дяченко Н. І.</i> Креативність як принцип діяльності вищої школи: проблемний характер впровадження	79
<i>Жадько В. А., Бідзіля П. О.</i> Визначення поняття «інтелігенція» та інтелігенція як суспільний прошарок.....	82
<i>Жовнір М. М.</i> Номінація інтелігенція у дзеркалі світського дискурсу	86
<i>Запорожець Т. В.</i> Формування відповідального лідерства в системі державної служби в Україні	90
<i>Івлєв К. О.</i> Майстри-витинанкарі Донеччини - діячі національно-культурного ренесансу (1990-2010 рр.).....	94
<i>Ільїн В. Г., Ярошук А. В.</i> Роз'єднані революцією, поєднані працею, знищені терором: епізод співпраці старої української та радянської інтелігенцій.....	97
<i>Кабанець М. М.</i> Психологічна служба у системі підтримки обдарованих учнів	100
<i>Каширін С. О.</i> Чи є в Україні цінності, які роблять її невід'ємною частиною Європи?.....	104
<i>Кашуба М. В.</i> Українські інтелектуали XVI століття і Реформація.....	107
<i>Кисельов О. С.</i> Борис Лобовик: основні віхи академічної кар'єри ..	112
<i>Клименко С. М.</i> Українська інтелігенція та її внесок у поразку визвольних змагань 1917-1921 рр.	116
<i>Коваленко І. І.</i> Внесок Микити Шаповала в становлення та розвиток української соціології	119
<i>Когтева О. П.</i> Життєва доля та творчий шлях Миколи Дмитровича Леонтовича	122
<i>Комаринська З. М.</i> Роль та місце греко-католицького духовенства в економічному поступі Східної Галичини (друга половина XIX - початок XX ст.).....	126
<i>Кононов І. Ф.</i> Про відповідальність української інтелігенції і розширене трактування війни	130
<i>Корабльова Н. С.</i> Філософія як запобіжник руйнації цивілізації, за П. Слотердайком	133
<i>Корнієнко В. Р., Блащизин О. І.</i> Особливості повсякденного життя інтелігенції у першій половині XX століття як об'єкт історичного дослідження	137

<i>Костюк О. П.</i> Ініціаційна зачіска у модерній Україні	139
<i>Крошка С. А., Слінецький В. П.</i> Умови адаптації студентської молоді та подолання посттравматичного стресу в умовах війни	142
<i>Липка О. Р.</i> Інтелігенція та волонтерство.....	147
<i>Лисаков С. В., Крижко В. В.</i> Феномен провідницької місії в освіті XVIII – XX ст.	150
<i>Луковенко І. Г.</i> Роль поміщиків-землевласників в організації церковно-парафіяльного життя на Донеччині XVIII-XIX ст.	153
<i>Макарова А. О.</i> Тематика досліджень представників київської «професійно-академічної філософії другої половини XIX - початку XX століть»	160
<i>Мателешко Ю. П.</i> Особливості мобінгу в середовищі університетської інтелігенції.....	165
<i>Мельник Л. М., Харьковщенко Ю. Є.</i> Ідеї безелітності української нації у політичних поглядах М. Драгоманова ...	168
<i>Михайлова К. Г.</i> Проблеми функціонування інтелігенції в умовах глобалізації.....	171
<i>Моїсєєнко Л. М.</i> Участь жінок у культурно-просвітницькій діяльності в Галичині на прикладі «Союзу українок» в 20 - 30-і роки XX ст.	173
<i>Морозов А. Ю.</i> Міфологічно-релігійні витоки деяких філософських категорій (до проблеми християнської «онтоісторії»).	181
<i>Муха О. Я.</i> Роль Романа Інгардена у творенні львівського філософського середовища I пол. XX ст.	186
<i>Новіков В. Г.</i> Гуманітарна і технічна інтелігенція: спільне та відмінне. До питання про ідентичність інтелігенції.....	190
<i>Петрушов В. М., Толстов І. В.</i> Яскравий представник еліт-країни початку XX ст. – В. І. Вернадський	192
<i>Петрушова Н. В.</i> Роль вивчення іноземних мов у вихованні інтелігенції.....	195
<i>Печенюк А. В.</i> Богдан Гаврилишин про майбутнє України	198
<i>Планіда А. В.</i> Києво-Могилянська академія у добу українського бароко як фортеця української духовності	201
<i>Половинка О. Л.</i> Сучасна науково-технічна інтелігенція, як особливе суспільне утворення.....	203
<i>Попов В. Ю., Попова О. В.</i> Леонтович у Гришино: Епізод життя українського інтелігента на початку минулого сторіччя	206

<i>Попович М. Д., Попович Д. М.</i>	Синтез українськості та європейськості у світогляді, науковій спадщині та способі життя видатного вітчизняного вченого філософа і культуролога, гуманіста, інтелектуала та інтелігента – Мирослава Поповича	210
<i>Пронько А. М., Костов О. В.</i>	Роль інтернет-ресурсів в релігійному житті України	214
<i>Пишеничний Т. Ю.</i>	Митрополит Андрей Шептицький та його педагогічна модель виховання національної еліти.....	217
<i>Рогожа М. М.</i>	До проблеми формування ціннісних установок інженера у сучасному вищому навчальному закладі	219
<i>Рожкова Л. І.</i>	Протестна діяльність інтелігенції Сумщини в 1960-х – 1980 –х рр.....	221
<i>Романій С. М.</i>	Значення фізичного виховання у формуванні психологічних рис особистості інженерів технічного закладу вищої освіти	225
<i>Сафонік Л. М.</i>	Роль інтелектуалів у конституюванні значимих соціальних смислів	227
<i>Сафонова Р. Ю.</i>	Кирило - мефодіївське братство та його роль в українському національному відродженні.....	230
<i>Сервачак О. В.</i>	Особистісний розвиток педагогів як основа професійного зростання.....	232
<i>Сервачак О. В., Яценко А. І.</i>	Сприйняття релігії студентською громадою ДонНТУ	236
<i>Сінкевич О. Б.</i>	Проблема ролі інтелігенції в добу масового суспільства	239
<i>Скирда А. Є.</i>	Нові складники множинного інтелекту у теорії обдарованості австралійських науковців	242
<i>Смирнова М. С.</i>	Феномен интеллигенции в святоотеческом богословии	244
<i>Стуканова Ю. Р.</i>	Державна політика радянської влади щодо діяльності лялькових театрів Донецького регіону в 1950-1960-ті роки.....	248
<i>Сурженко В. М., Клименко Я. Ю.</i>	Наталя Кобринська – жінка-інтелігент і перша феміністка України.....	252
<i>Суровцева І. Ю.</i>	Соціологічні аспекти повсякденності та месіанства інтелігенції.....	256
<i>Суюсанов Л. І.</i>	Доля на тлі епохи: Яків Ілліч Веснік - перший директор комбінату «Криворіжсталь».....	259
<i>Титаренко О. Ю.</i>	Місце творчої інтелігенції Донбасу в офіційному дискурсі в період повоєнної відбудови.....	262

<i>Тюлькін О. В, Блащизин О. І.</i> Людина, що крізь час залишиться у серці українського народу.	265
<i>Удрас А. Д.</i> Симбіоз інтелігенції та інтелекту ,видатний вчений та представник Донецького регіону: О. І. Амоша.	269
<i>Федоренко В. В., Блащизин О. І.</i> «Філософія серця» П. Юркевича як основа формування духовності	273
<i>Фесенко А. М.</i> Репресивна політика радянської влади щодо церковної інтелігенції у 20-х рр. ХХ ст.	275
<i>Халіков Руслан</i> Проблема самоідентифікації українських гуманітаріїв	280
<i>Хобта С. В.</i> Особливості громадської думки інтелігенції України про соціально-політичну ситуацію в країні (за результатами он-лайн треку Kantar TNS в Україні)	283
<i>Хримли П. Е, Хримлис Я. Ю.</i> Святость как христианский идеал и личность короля Иерусалима Балдуина IV.	286
<i>Чантурия А. В.</i> Роль интеллигенции в современном украинском обществе: ценностные аспекты	289
<i>Чирва Ю. І.</i> Процес підготовки вчительських кадрів в УСРР в 1917-1932 рр.....	293
<i>Шаповал В. М.</i> Феномен інтелігенції: спроба філософського тлумачення.....	296
<i>Шевель А. О.</i> Кризовий стан сучасної культури	300
<i>Шпетна С. А., Барбукова І. С.</i> Мережеві жанри у формуванні свідомості сучасної молоді.....	302
Відомості про авторів.....	306

ВСТУПНЕ СЛОВО

Історія українського народу свідчить, що попри постійні утиски на національному ґрунті, українська культура не припиняла свого поступу. Представники прогресивної інтелігенції доклали чимало зусиль для українського культурно-національного відродження, формування національної самосвідомості, а значить, становлення й розвитку українського суспільства. Тому сьогодні, проводячи II Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Феномен української інтелігенції в контексті глобальних трансформацій», наш університет виходить із того, що виховання у майбутніх фахівців самостійності, творчого мислення та відповідальності є основним завданням вишів України.

Деякі дослідники стверджують: дискурси щодо ролі й місця інтелігенції у сучасному українському суспільстві знаходяться на марґінесі суспільної свідомості. Можна погоджуватися чи сперечатися щодо самоідентифікації сучасної інтелігенції. Однак важко заперечувати той факт, що саме перед нами стоїть завдання не тільки підготовки сучасного кваліфікованого фахівця, готового відповісти на всі виклики сьогодення, а й формування та виховання духовно багатой, усебічно розвиненої особистості.

У 2016 році вже тут, у Покровську, відбулася I Всеукраїнська науково-практична конференція «Феномен української інтелігенції в контексті глобальних трансформацій», присвячена 95-річчю Донецького національного технічного університету, – це знаменувало відродження й новий розвиток нашої Альма матер та започатковано добру традицію в організації й проведенні діалогу української інтелігенції. Така конференція уможливила спілкування не тільки професорсько-викладацького складу різних вишів України, а й сприяла спілкуванню українського студентства, здобувачів та аспірантів щодо обміну ідеями, обговорення наукових проблем, оволодіння практичними навичками у сфері наукової діяльності.

Проведення такої вже другої такої конференції в Покровську на базі одного з переміщених вишів України є знаковим, оскільки свідчить про велику увагу до молодого покоління української інтелігенції. Адже, як говорив всесвітньо відомий український філософ, учений, академік, директор Інституту філософії ім. Г. Сковороди Мирослав Попович: «Коли в середовищі назрівають антиінтелігентські настрої – на цьому середовищі можна ставити хрест. Зараз часто згадують Емський указ, Валуєвський циркуляр – документи, які свідчать про утиски національної культури. Але насправді в них немає прямої заборони

направляє свої зусилля не тільки на найближчі цілі, але й дбає про гідне майбутнє.

ШЕВЕЛЬ А. О.

КРИЗОВИЙ СТАН СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства важливим залишається питання кризового стану сучасної культури.

Кризу культури не можна ототожнювати з катастрофою, оскільки ця криза має діалектичну природу: відкидаючи традиційні культурні канони, нова культура вбирає в себе всі попередні досягнення культурного розвитку суспільства - ідеали, норми, всі прогресивні культурні цінності минулого. Ще К. Ясперс писав свого часу, що «брешуть ті, хто стверджує, ніби можна тимчасово скасувати стару культуру, поки буде готуватися нова. Не можна заборонити людині безперервно говорити про свою велич і нікчемність, як не можна заборонити їй дихати. Не існує культури без спадщини минулого, і ми не можемо і не повинні нічого відкидати з нашої культури. Хоч би якими не були творення майбутнього, вони все-таки будуть нести в собі ту ж таємницю - таємницю мужності і волі, вирощену відвагою тисяч художників всіх часів і народів».

Професор Мирослав Попович нагошує на тому, що людина повинна відчувати свою відповідальність перед світом. Це є та культура, яка не читається на поверхні.

Ще на початку XX століття тривожним попередженням пролунав «Занепад Європи» О. Шпенглера, який не втратив свого значення і сьогодні. Хоча концепція локальних цивілізацій німецького культуролога і має на увазі кризу саме західної культури, але не підлягає сумніву, що вся сучасна культура в тій чи іншій мірі спирається на досягнення західної цивілізації з її техногенної специфікою.

Різноманітні аспекти кризового стану сучасної культури аналізувалися такими мислителями як П. Сорокін, Х. Ортега-і-Гассет, Г. Маркузе, Т. Адорно, Е. Фромм, Р. Гвардіні, Н. Бердяєв і багатьма іншими. Виділяються сучасні вітчизняні дослідження феномена кризи, авторами яких, зокрема, є А. Ахієзер, П. Гуревич, Л. Іонін, В. Стюпін, А. Флиер, І. Василенко, В. Миронов, Е. Золотухіна-Аболина, О. Штомпель. Незважаючи на те, що автори досліджують різні сторони феномену кризи, всі ці роботи звертають увагу на зв'язок кризових явищ з орієнтацією на певний спосіб діяльності.

Культура проявляється в прогресивному поступі науки, розвитку мистецтва, в цінності та гуманності релігійних догм, а також у формах державного управління і обумовлює доцільність суспільних звичаїв та необхідність державних і громадських організацій. Основною ознакою культури є її здатність до розкриття можливостей людського таланту. Зважаючи на це, культуру можна охарактеризувати як систему соціальних цінностей та ідей, які відрізняються за їх місцем в житті і суспільному виробництві. Як система цінностей культура володіє неабиякими комунікативними властивостями, її надбання у формі певних соціальних відносин, ідей, традицій, етичних і правових норм, знань, вірувань, структур, форм поведінки, технологій, що передаються з покоління в покоління і цим самим обумовлюють психологічну та культурну єдність людства [2, с. 67].

Так, в Україні цілісність території підтримувалась і її релігійною інтеграцією, і книжною культурою, і полісною структурою — взаємними стосунками між містами, де велику роль відігравав престиж міста, і близькістю народних вірувань та діалектів.

Цілісність соціального і культурного комплексу, який ми звемо «Київська Русь», трималась на взаємодії різних правових, економічних і культурних світів. Можна, як і в Європі, говорити про співіснування в Київській Русі кількох світів:

- світу села, незалежних мужів, що вели своє господарство на рівні, який протримався вісім — десять століть;
- світу міста, де жили ремісники, що працювали безпосередньо на ринок або в системі найманої праці, торгівці та інший люд;
- світу церкви та монастирів, який юридично залежав від грецького, Константинопольського владики;
- світу князівського двору з його дружиною та челяддю.

В кожному світі були свої структури, свої потестарні відносини, що розвивалися на архаїчних засадах автономно від економічних [4, с. 71].

В основі культурної свідомості України лежать дві світоглядні парадигми, які взаємодіючи в межах певних традицій вплинули на формування національної культури. Органічною для української культури є міфологічна концепція світу, яка тісно переплелася з християнською концепцією світу та людини.

Міфологічні учення українців були зумовлені характером та способом їхньої діяльності. Надзвичайно тісне поєднання людського буття з природою визначило формування пантеїстичного світорозуміння, природні явища набували сакрального характеру. Як зазначав у своєму дослідженні «Світогляд українського народу» І Нечуй-Левицький, народ надавав своїм богам риси своєї національності. «Основа давньої української міфології така сама, як у

всіх арійських народів... Народ славив світлі сили, годив темним силам, щоб пригорнути до себе небесну ласку, щоб присилувати усі сили служити його практичним цілям. Форми, в які склалася давня українська міфологія, були реальні образи, взяті на землі... бо кожний народ творить собі богів, на себе глядячи і по своєму смаку, дає їм форми по своєму психічному характеру». [3, с.14]

Отже, загальна культура українського суспільства є важливим чинником національної безпеки. Вона має відігравати вирішальну роль у запобіганні таких негативних проявів, як культ насильства, політичний екстремізм, ксенофобія, злочинність та моральна деградація. Особливої уваги вимагає духовне виховання молоді, формування у неї високих естетичних і етичних запитів.

У зв'язку з цим державна політика у сфері культури повинна передбачати подвійне завдання: з одного боку, сформувати структуру, в тому числі управлінську, пристосовану до нових внутрішніх і зовнішніх умов, з іншого — не допустити розпаду наявної мережі закладів культури і мистецтва. На жаль, за всі попередні роки адекватна відповідь держави на ці виклики так і не була реалізована, попри численні спроби реформування галузі [1, с. 14].

В умовах широкомасштабних політичних та економічних змін, що тривають в Україні, необхідно забезпечити системне реформування сфери культури для збереження духовних здобутків українського народу і його традицій з одночасною модернізацією культурного життя суспільства.

Список літератури

1. Бистрицький Є. Велика криза та її наслідки. Круглий стіл часопису «Філософська думка» / Є. Бистрицький // Філософська думка. – 2009. – №2. – С.14-20.
2. Леонова А.О. Державна етнокультурна політика в сучасній Україні: теорія і практика / А.О. Леонова. – К. : ДАКК, 2005. – 345 с.
3. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу / І. Нечуй-Левицький. – К.: Обереги, 1992. – 87 с.
4. Попович М.В. Нарис історії культури України / М.В. Попович. – К., 1998. – 728 с.

ШПЕТНА С. А., БАРЕУКОВА І. С.

МЕРЕЖЕВІ ЖАНРИ У ФОРМУВАННІ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Інтернет на сьогодні змінив наше життя, став новою парадигмою, яка вплинула на розвиток наукової свідомості ХХІ століття. Темпи його розвитку перебільшують усі прогнози, а тому Інтернет-інформація стала невід'ємною частиною життя на всій планеті.